

Tien deugden in de praktijk

Gesprekshandreiking over goed bestuur

Inhoudsopgave

Verstandigheid

Rechtvaardigheid

Moed

Matigheid

Geloof

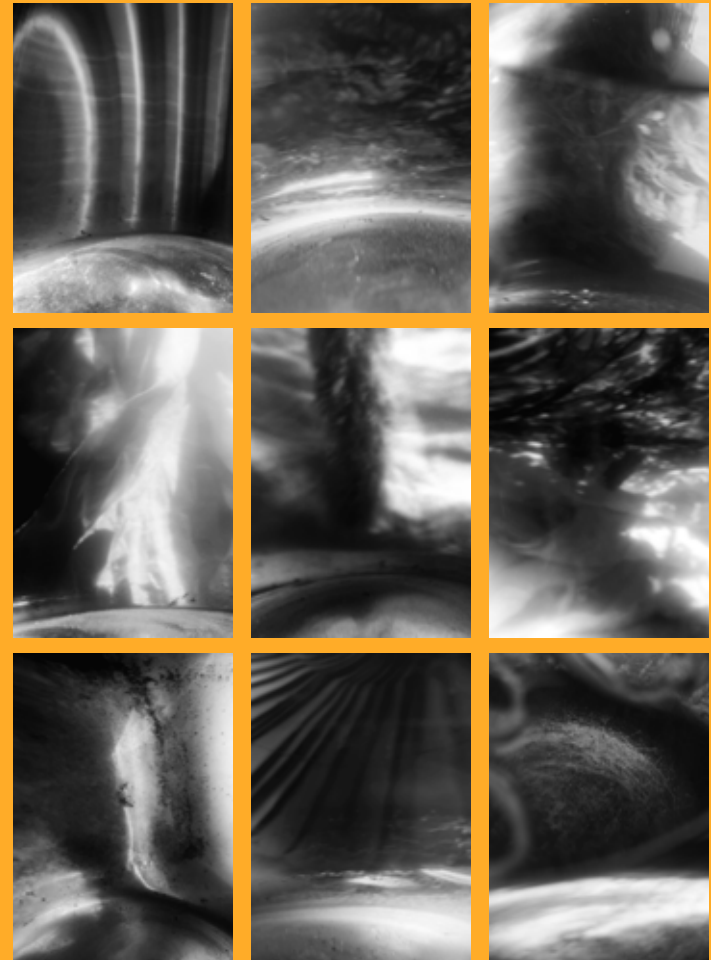
Hoop

Liefde

Nederigheid

Dienstbaarheid

Gelatenheid

Tien Deugden in de praktijk

Gesprekshandreiking over goed bestuur

Wat is het?

Deze gesprekshandreiking is geschreven met als doel om op een toegankelijke manier verdieping te zoeken bij het thema deugden voor goed bestuur. Het boek *Tien deugden voor politiek en overheid* (2022) van Robert van Putten vormt de basis. De handreiking kan worden gebruikt bij de opening van bijvoorbeeld een fractievergadering. Bij elk van de tien deugden is er een aanzet tot gesprek op basis van een Bijbelgedeelte: hoe ben ik een goed bestuurder of een goed politicus?

Hoe ziet de gesprekshandreiking eruit?

Voor iedere deugd is een kort fragment uit het boek *Tien deugden voor politiek en overheid* weergegeven. Daarnaast is er een Bijbelgedeelte gekozen dat bij de deugd past en deze deugd verder inkleurt. Tot slot bevat elke handreiking een samenvattende alinea – die tekst en deugd met elkaar verbindt en gespreksvragen bevat.

Hoe kan ik de handreiking gebruiken?

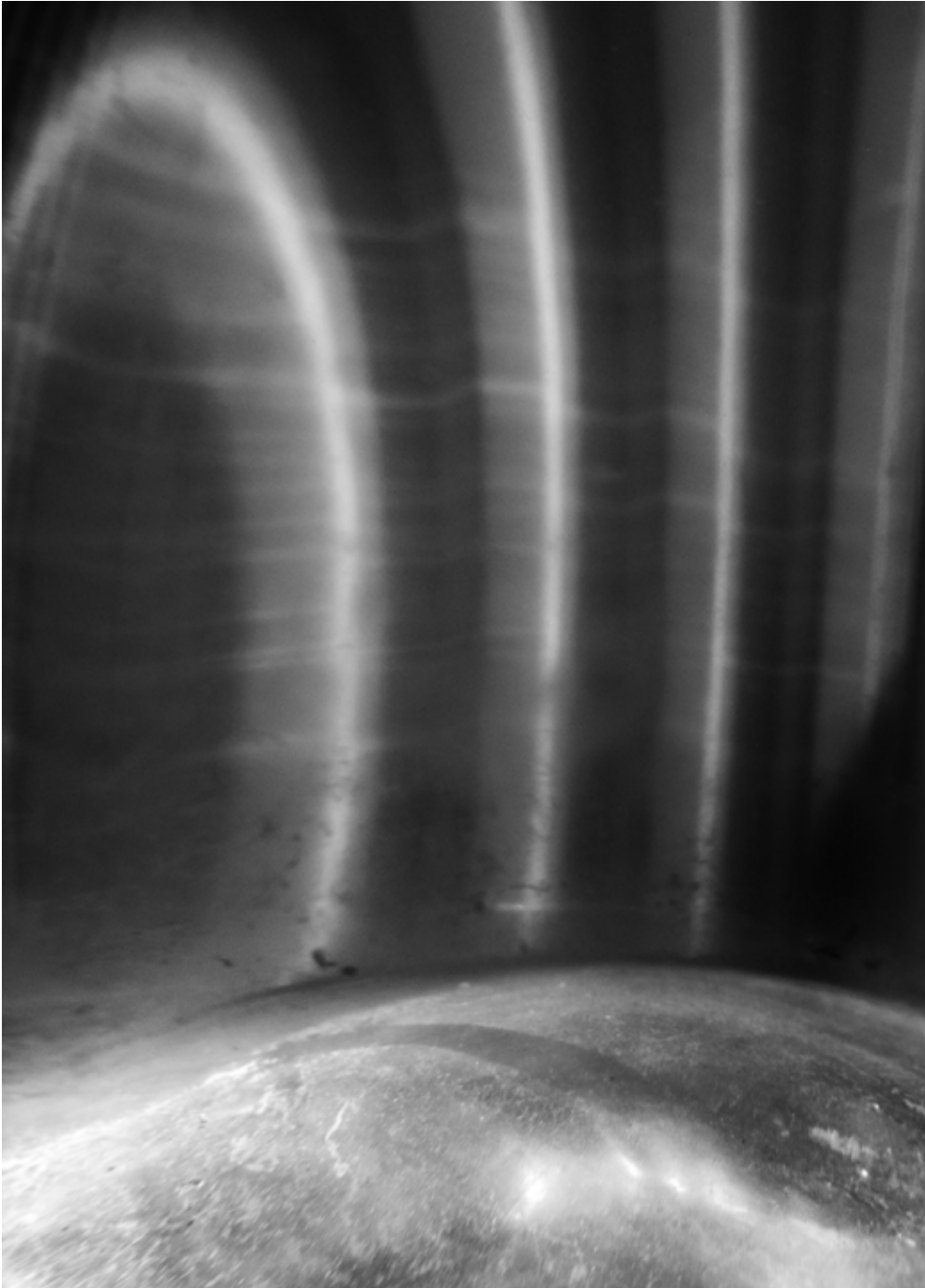
De handreiking is geschikt om vergaderingen mee te openen of voor andere momenten waarop er ruimte is voor een kort moment van reflectie (circa 10-15 minuten).

Overige informatie

In de gesprekshandreiking is gebruik gemaakt van de NBV21 voor de Bijbelteksten. Uiteraard kan er ook een andere vertaling worden gebruikt als dit de voorkeur heeft.

Het boek *Tien deugden voor politiek en overheid* is te bestellen of te downloaden via de website van het Wetenschappelijk Instituut: wi.christenunie.nl.

Verstandigheid

Verstandigheid als deugd:

Wat is er van belang als we verstandig willen handelen in de politiek? Een verstandig moreel oordeel met de bijbehorende receptiviteit van geest vraagt om 'silent contemplation'.

(Josef Pieper)

Deze stille contemplatie bestaat volgens Pieper uit drie elementen. Ten eerste memoria, dat betekent meer dan je cognitief herinneren, namelijk trouw zijn aan de werkelijkheid en je laten leiden door waarheid. Het tweede element is docilitas. Dat associëren we vandaag de dag vaak met onderdanig gedrag (dociel), maar de traditie bedoelt een open houding en het vermogen advies aan te nemen van anderen vanuit het verlangen naar echt begrip van de dingen. Zo voorkom je eenzijdigheid en het opgesloten raken in onjuiste vermoedens. Het derde element van contemplatie is solertia en dat betekent: het met open ogen en scherp zicht situaties tegemoet treden. Noem het waakzaamheid die voorkomt dat je blind handelt, dat je in onverwachte situaties de ogen sluit. (Tien deugden voor politiek en overheid p.26, bewerkt).

Bijbelgedeelte:

Genesis 41: 32-40

De farao heeft een droom gekregen en Jozef wordt uit de gevangenis gehaald om de droom uit te leggen. Vervolgens geeft Jozef advies en stemt de farao daarmee in.

³² Dat u deze droom tweemaal hebt gekregen, betekent dat Gods besluit vaststaat en dat Hij het binnenkort gaat uitvoeren. ³³ U zou er daarom goed aan doen, farao, een verstandig en wijs man te zoeken en het bestuur over Egypte aan hem toe te vertrouwen. ³⁴ Ook zou u krachtige maatregelen moeten nemen. Ik raad u aan in het hele land opzichters aan te stellen en tijdens de zeven jaren van overvloed een vijfde te vorderen van wat het land opbrengt. ³⁵ Al het voedsel dat Egypte voortbrengt in de goede jaren die straks aanbreken, moet worden verzameld. U moet erop toezien dat het graan veilig in de steden wordt opgeslagen. ³⁶ Uit die voedselvoorraad kan het land dan putten in de zeven jaren van hongersnood die het te wachten staan. Zo hoeft Egypte niet van honger om te komen.' ³⁷ Zowel de farao als zijn dienaren stemden met dit voorstel in. ³⁸ 'Zouden we ooit iemand kunnen vinden als deze man, iemand die zo vervuld is van Gods geest?' zei de farao tegen hen. ³⁹ Toen richtte hij zich weer tot Jozef: 'Aangezien God u dit allemaal bekend heeft gemaakt, is er vast niemand die zo verstandig en wijs is als u. ⁴⁰ U vertrouw ik het bestuur van mijn paleis toe, en heel mijn volk zal doen wat u beveelt. Alleen door de troon zal ik boven u staan.'

Kern:

Jozef heeft zojuist de droom van de farao uitgelegd en komt vervolgens met een concreet advies voor de farao. Jozef adviseert 'krachtig op te treden'. Oftewel: steek niet de kop in het zand maar wees trouw aan de werkelijkheid en zie de potentiële crisis onder ogen. Een ander element van verstandigheid namelijk docilitas zien we terug bij farao die het advies van Jozef aanneemt en Jozef de ruimte geeft om te handelen. Verstandig beleid ontvouwt hier zich in relatie tot verschillende personen en partijen die hun eigen taak verstandig invullen.

Vragen:

- Verstandig zijn betekent corrigeerbaar zijn. Hoe kun je dit samen vorm geven? Ben je corrigeerbaar als individu? En hoe bewaren jullie de collectieve openheid als groep?
- Wat was een situatie waarin je onverstandig optrad, wat ging daar mis?
- Verstandig bestuur is vaak een samenspel tussen meerdere actoren – zoals in het verhaal van Jozef en farao. Hoe ziet jullie bestuurlijke omgeving eruit en welke rol kan de ChristenUnie daarin spelen?
- Verstandigheid hangt samen met ervaringskennis. Op welke manier kun je effectief leren van je eigen handelen? En wat is ervoor nodig om ook te leren van het handelen van een ander?

Rechtvaardigheid

Rechtvaardigheid als deugd:

In de traditie van deugdethiek wordt rechtvaardigheid ook wel gedefinieerd als een kwestie van geven wat iemand toekomt. Dat veronderstelt dat zaken aan personen toebehoren, dat iemand ergens recht op heeft. Rechten vormen dus de basis voor rechtvaardigheid. Wie rechten heeft, kan onrecht aangedaan worden, bijvoorbeeld door het niet honoreren van die rechten. Daarbij gaat het hier uiteraard om meer dan juridische rechten, namelijk om rechten in morele zin. Vaak wordt dan gesproken over natuurlijke rechten, of rechten die inherent bij het menselijk bestaan horen: mensenrechten. Daarmee komen we bij de diepste kern van rechtvaardigheid: rechtdoen aan de menselijke waardigheid.

Dit motief van rechtdoen met het oog op menselijke waardigheid vormt een rode draad in het christelijk denken over rechtvaardigheid, gebaseerd op Bijbelse bronnen. De psalmen en profeten van het Oude Testament vragen steeds aandacht voor de schending van rechten door mensen onderling en in het bijzonder door machthebbers. De koningen wordt steeds voorgehouden dat ze recht moeten spreken en billijk moeten handelen. De sociale wetgeving verzette zich tegen grote economische ongelijkheid. Alle mensen zijn door God geschapen en hebben daardoor een onvervreembare waardigheid, waar andere mensen respect voor moeten hebben. (*Tien deugden voor politiek en overheid* p.36).

Hoe belangrijk rechtvaardige instituties en beleidsinterventies ook zijn, in de optiek van deugdethiek gaat rechtvaardigheid uiteindelijk niet buiten personen om. Herstel van de rechtsstaat, gevoed door morele rechtvaardigheid, heeft daarom rechtvaardige personen nodig. Met een oud woord heet dat rechtschapenheid. Een rechtschapen mens heeft een zuiver moreel kompas en een fijnzinnig rechtsgevoel. Daarmee begint het herstel van vertrouwen in de publieke zaak. (*Tien deugden voor politiek en overheid* p.39).

Bijbelgedeelten:

1 Koningen 3:16-28

¹⁶ Kort daarna vroegen twee hoeren bij de koning gehoor. ¹⁷ De eerste vrouw vertelde: 'Staat u mij toe, heer, deze vrouw en ik wonen in hetzelfde huis. In dat huis heb ik in haar bijzijn een zoon ter wereld gebracht. ¹⁸ Drie dagen later kreeg ook zij een zoon. Wij waren daar samen; er was niemand anders in huis, alleen wij tweeën. ¹⁹ Maar haar kind is 's nachts doodgegaan, want zij was erop gaan liggen. ²⁰ Toen is ze midden in de nacht opgestaan en heeft ze mijn kind bij me weggenomen, terwijl ik sliep. Ze nam mijn kind in haar armen en legde mij haar dode kind in de armen. ²¹ Toen ik de volgende ochtend mijn kind wilde voeden, merkte ik dat het dood was. Maar toen ik het nog eens goed bekeek, zag ik dat het niet het kind was dat ik geboord had.' ²² 'Dat is niet waar!' zei de andere vrouw. 'Het levende kind is van mij en het dode van jou.' 'Niet waar!' zei de eerste. 'Het dode is van jou en het levende van mij.' Zo bepleitten ze ieder hun zaak bij de koning. ²³ De koning nam het woord en zei: 'De een zegt: "Mijn kind leeft en het jouwe is dood," en de ander zegt: "Nee! Het dode kind is van jou en het levende van mij."' ²⁴ En hij beval: 'Breng mij een zwaard.' Er werd hem een zwaard gebracht, ²⁵ en toen zei hij: 'Hak het levende kind in tweeën en geef hun ieder de helft.' ²⁶ De echte moeder van het levende kind kon de gedachte dat haar kind iets zou overkomen niet verdragen en riep uit: 'Nee, heer, ik smeek u, geef het kind aan haar, maar dood het alstublieft niet!' De ander zei: 'Als ik het niet krijg, krijg jij het ook niet. Hak het maar doormidden!' ²⁷ Maar de koning deed de volgende uitspraak: 'Het zal niet gedood worden. Geef het levende kind aan háár, want zij is de moeder.' ²⁸ Toen de Israëlieten hoorden welk vonnis de koning had geveld, kregen ze groot ontzag voor hem, want ze begrepen dat hij het recht handhaafde met goddelijke wijsheid.

Mattheüs 5: 13-16

¹³ Jullie zijn het zout van de aarde. Maar als het zout zijn smaak verliest, hoe kan het dan weer zout worden gemaakt? Het dient nergens meer voor, het wordt weggegooid en vertrappt. ¹⁴ Jullie zijn het licht voor de wereld. Een stad die op een berg ligt, kan niet verborgen blijven. ¹⁵ Je steekt ook geen lamp aan om hem vervolgens onder een korenmaat weg te zetten, nee, je zet hem op een standaard, zodat hij licht geeft voor ieder die in huis is. ¹⁶ Zo moet jullie licht schijnen voor de mensen, zodat zij jullie goede daden kunnen zien en eer bewijzen aan jullie Vader in de hemel.

Kern:

Rechtvaardigheid wordt wel gezien als de belangrijkste deugd, het is een doel op zichzelf. Het doen van recht aan individuen en groepen is dan ook één van de kerntaken van de overheid. Daarin zijn rechtvaardige bestuurders en politici van groot belang. Het ontwikkelen van een

'zuiver moreel kompas en een fijnzinnig rechtsgevoel' zijn hier dus belangrijk. Het oordeel van Salomo laat zien dat rechtvaardigheid begint met het helder krijgen van de situatie en het op tafel krijgen van waarheid. Wie is oprecht? Wie wordt onrecht aangedaan? Salomo neemt de tijd om deze twee vrouwen, die vermoedelijk weinig status genoten, uitgebreid te horen. De beroemde interventie van deze koning is niet alleen rechtvaardig maar getuigt van 'goddelijke wijsheid': het getuigt van een bovenmenselijk inzicht.

Ook in Jezus' Bergrede staat rechtvaardigheid centraal, of liever: rechtschapenheid, want het gaat hier steeds om het leiden van een rechtvaardig leven. Dat heeft alles te maken met het houden van de wet en de geboden, op een manier die veel verder strekt dan de letter: Jezus roept mensen op om volmaakt rechtschapen te zijn. Dat is niet alleen de taak van machthebbers en religieuze leiders, maar juist van de gewone mensen, die treuren, dorsten naar gerechtigheid of vervolgd worden. Juist zij moeten als voorbeeld, als zout en licht dienen voor de wereld.

Vragen:

- Welke rol speelt rechtvaardigheid bij je motivatie om politiek actief te zijn?
- De wet in de Bijbel heeft bijzondere aandacht voor 'de rechten van vreemdelingen, weduwen en wezen' als het gaat om rechtvaardigheid. Hoe kun je daar aandacht aan besteden in het politieke werk?
- Hoe kan je als fractie, team of individu rechtvaardigheid voor ogen houden en daarin ook kritisch blijven naar jezelf?
- Rechtvaardigheid kan op gespannen voet staan met barmhartigheid. Hoe zie jij dat?

Moed

Moed als deugd:

De deelnemer aan het politieke leven treedt op in de publieke ruimte en komt in de openbaarheid. Iemand die de publieke zaak dient, laat de beschutting en anonimiteit van het private domein achter zich en treedt in de arena waar hij of zij voor iedereen zichtbaar en hoorbaar is. Het tevoorschijn komen door spreken en handelen in de openbaarheid maakt iemand kwetsbaar. De uitkomst en consequenties van je deelname zijn ongewis, voor jezelf en voor de publieke zaak als geheel. Je reputatie en het algemeen belang staan op het spel. Om die stap naar de arena te zetten is moed nodig.

Krachtig optreden sluit overigens angst niet uit. Hoewel een moedig persoon niet door angst overmand op de vlucht slaat of zich terugtrekt, is moed niet het tegendeel van bang-zijn. Moed sluit 'angstloosheid' zelfs uit, want onverschilligheid tegenover gevaren staat ver af van werkelijke moed. Volgens Josef Pieper veronderstelt moed een zekere vrees voor het kwaad. De essentie van moed is 'niet dat men geen angst kent, maar dat men zich niet door angst tot het kwade laat dwingen, of door angst zich van de verwezenlijking van het goede laat afhouden.' Moed is dus de deugd die het juiste midden vindt tussen lafheid en onbesuisdheid.

Een moedig mens neemt geen risico's voor zichzelf, maar voor een moreel belang dat door zijn dapper handelen beschermd of bevorderd wordt. (Tien deugden voor politiek en overheid p.44-46).

Bijbelgedeelte:

Ester 4:10-16

¹⁰ Ester droeg Hatach op om Mordechai het volgende te antwoorden: ¹¹ 'Alle dienaren van de koning en de inwoners van alle provincies van het koninkrijk weten dat er maar één wet geldt voor iedere man of vrouw die zonder ontboden te zijn naar de koning gaat en in de binnenhof komt: die persoon wordt ter dood gebracht. Alleen degene wie de koning zijn gouden scepter toesteeft, brengt het er levend af. Wat mijzelf betreft, ik ben nu al in geen dertig dagen bij de koning ontboden.' ¹² Esters woorden werden aan Mordechai overgebracht. ¹³ Toen liet Mordechai het volgende antwoord aan Ester geven: 'Beeld je maar niet in dat jij, omdat je in het koninklijk paleis woont, als enige van alle Joden zult ontkomen. ¹⁴ Als jij nu zwijgt, nu het moment daar is, komt er van een andere kant wel uitkomst en redding voor de Joden. Maar jij en je vaders familie komen dan om. Wie weet ben je juist koningin geworden met het oog op een tijd als deze.' ¹⁵ Toen liet Ester het volgende antwoord aan Mordechai geven: ¹⁶ 'Roep alle Joden die in Susa wonen bij elkaar en vast voor mij: eet niet en drink niet, overdag niet en 's nachts niet, drie dagen lang. Ook ik zal op die manier vasten met mijn dienaressen. Daarna zal ik naar de koning gaan, al is dat tegen de wet. Moet ik omkomen, goed, dan zal ik omkomen.'

Kern:

Politiek bedrijven en besturen heeft iets van tevoorschijn komen, de arena betreden. Moedig zijn is staande blijven ondanks kwetsbaarheid en angst, het goede op het oog houden en daarnaar handelen. Esther is hier een prachtig voorbeeld van. Ze overziet de risico's en deelt haar angst, maar laat zich uiteindelijk overtuigen dat zij hierin een rol te spelen heeft: volgens Mordechai geen onmisbare rol, maar wel een belangrijke. De verbondenheid met haar volk, en het samen vasten, geven haar de kracht om haar leven in de waagschaal te stellen om zo vele levens te kunnen redden. Moed is een deugd die ons uitdaagt om een positieve kracht te zijn in het publieke domein, ook al zijn de consequenties van onze daden vaak moeilijk te overzien en moeten regelmatig scherpe keuzes worden gemaakt op basis van beperkte informatie. Moed betekent dat we in het licht van die onzekerheid tóch handelen.

Vragen:

- Politiek vergt moed. Is dat herkenbaar? Zijn er momenten geweest waarop je moedig moest handelen en hoe ging je daar mee om? Of: herken je iets van de kwetsbaarheid van het 'betreden van de arena' als politica/politicus?
- Moed houdt het midden tussen lafheid en onbesuisdheid. Naar welk uiterste neig je meer? Hoe houd je het midden tussen deze twee?
- Heb je in je politieke handelen wel eens wetten of afspraken moeten overtreden om iets goeds te realiseren of kwaad af te wenden?
- Ester vroeg heel haar volk om voor haar te vasten. Met welke mensen kun jij je angsten delen om zo moedige keuzes te kunnen maken?

Gematigdheid

Gematigdheid als deugd:

Gematigdheid is een kwestie van balanceren. In deze context wordt wel het beeld gebruikt van politiek als stuurmanskunst. Politieke balanceerkunst draait erom het schip van staat in evenwicht te houden, niet te laten kapseizen. Tussen politiek scepticisme enerzijds en optimisme anderzijds betekent politieke gematigdheid dat het al een hele prestatie is als het schip van staat blijft varen. Balanceren betekent politiek gezien dan evenwicht vinden en soms laveren tussen botsende groepen, belangen en ideeën, bijvoorbeeld tussen beheersing enerzijds en vrijheid anderzijds.

Ten tweede is gematigdheid een kwestie van pluraliteit koesteren. Politieke gematigdheid betekent dat je als politicus of bestuurder niet toegeeft aan 'monisme' in beleid en besluitvorming, dat wil zeggen, aan de overheersing van één gezichtspunt. Dat eenheidsdenken kan zich in allerlei gedaanten voordoen (in de vorm van een utopie of in de vorm van sciëntisme bijvoorbeeld). Gematigdheid draait daartegenover om het besef dat de maatschappelijke realiteit veelzijdig is en dat politiek en overheid aan die diversiteit recht moeten doen. In dit perspectief is politiek dan ook altijd het kiezen voor imperfecte oplossingen en het sluiten van compromissen. Ten derde draait gematigdheid om het temperen van verlangens naar morele helderheid. De deugd van gematigdheid kan niet goed uit de voeten met simplistische moreel goedfoutschema's. Het typeren van bepaalde posities of personen als het absolute kwaad miskent de morele complexiteit in de politiek. Een vrije en democratische samenleving zal moeten kunnen omgaan met botsende visies en conflicterende waarden. Politieke gematigdheid is zo een kwestie van oefenen in morele ambivalentie zonder cynisch te worden. (Tien deugden voor politiek en overheid, p.54-55).

Bijbelgedeelte:

Jona 3: 5-10 en 4: 1-4

⁵ De inwoners van Nineve geloofden God: ze riepen een vasten uit en iedereen, van hoog tot laag, hulde zich in een boetekleed. ⁶ Toen de profetie de koning van Nineve bereikte, stond hij op van zijn troon, legde zijn staatsiegewaad af en ging, gehuld in een boetekleed, op de grond zitten. ⁷ En hij liet in Nineve omroepen: (...) Laat iedereen breken met zijn kwalijke praktijken en met het onrecht dat hij doet. ⁹ Misschien dat God dan van gedachten verandert en afziet van zijn voornemen; wie weet zal Hij zijn woede laten varen, zodat wij niet te gronde gaan.' ¹⁰ Toen God zag dat zij inderdaad braken met hun kwalijke praktijken, zag Hij ervan af hen te treffen met het onheil dat Hij had aangekondigd, en Hij deed het niet.

¹ Dit wekte grote ergernis bij Jona en hij werd kwaad. ² Hij bad tot de HEER: 'Ach HEER, heb ik het niet gezegd toen ik nog thuis was? Daarom wilde ik naar Tarsis vluchten. Ik wist het wel: U bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en bereid het onheil af te wenden.

³ Laat mij maar sterven, HEER: ik ben liever dood dan dat ik zo verder moet leven.' ⁴ Maar de HEER zei: 'Is het terecht dat je zo kwaad bent?'

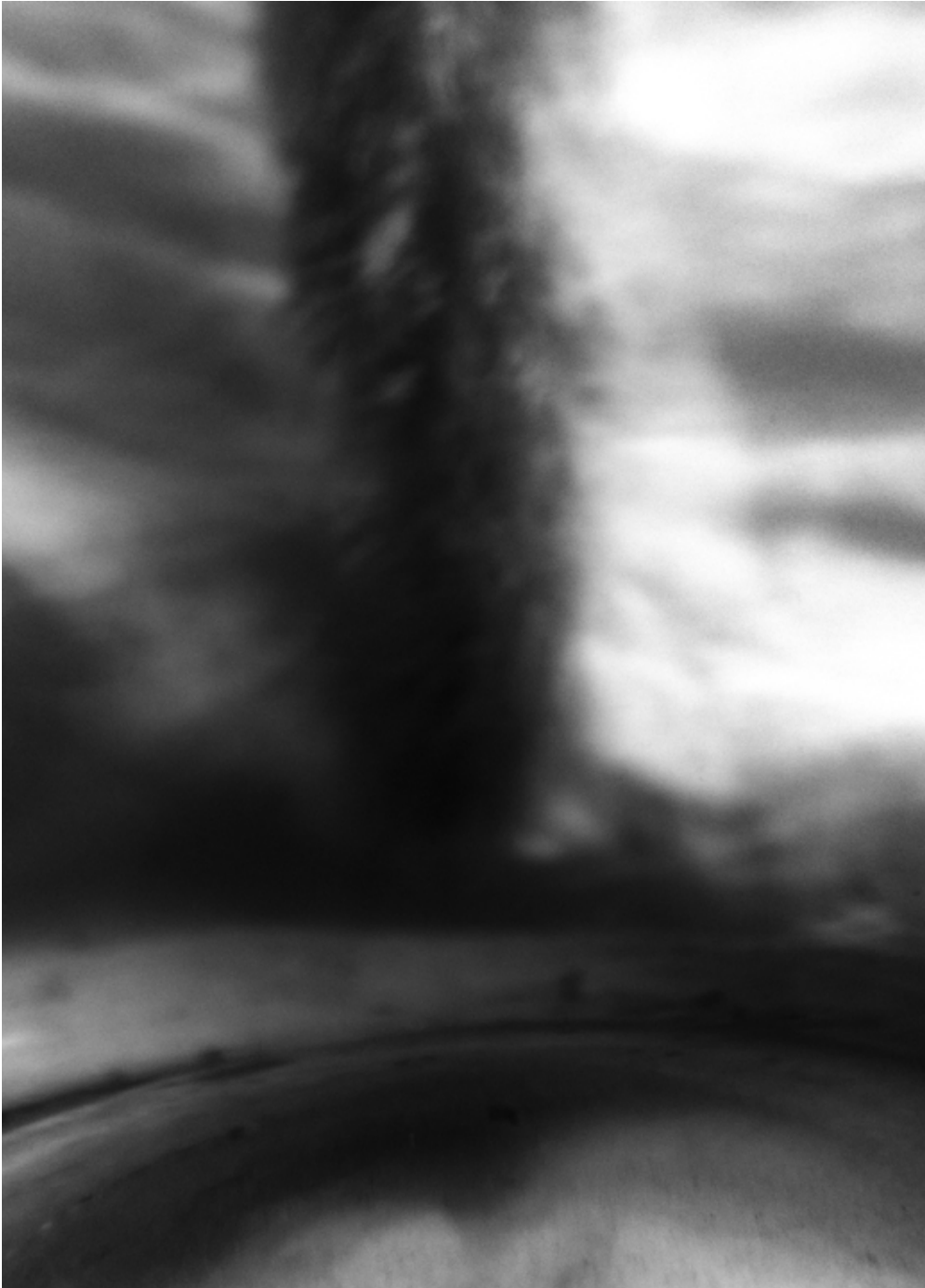

Kern:

Jona is iemand die het aan matigheid ontbreekt. Zodra iets hem niet zint wordt hij boos. Zijn temperament kan hij niet in goede banen leiden. Bovendien denkt Jona in rigide goed/kwaad termen. Nineve is slecht en moet daarom vernietigd. Hoe merkwaardig het ook lijkt, het is in die zin begrijpelijk dat Jona juist van Gods liefde, geduld en genade boos wordt. Jona deelt zichzelf al te vanzelfsprekend in bij de 'goeden' die de 'kwaden' komt vertellen hoe het zit. De deugd matigheid laat ons oog hebben voor de complexiteit in onszelf en in de wereld om ons heen. Als we die complexiteit zien, handelen we ook anders. Er is meer ruimte voor dialoog want de ander heeft ons misschien ook wel iets te vertellen. Gematigdheid heeft juist baat bij meerdere stemmen en perspectieven.

Vragen:

- Vanuit de deugd gematigdheid gedacht is politiek een balanceer-act, bijvoorbeeld tussen optimisme en scepticisme. Zie je jezelf eerder als optimist of als scepticus? En hoe bewaar je (met elkaar) de balans?
- Gematigdheid gaat onder andere over complexiteit – geen simplistische schema's of eenheidsdenken. Nu kan zo'n benadering botsen met wat er in de politieke praktijk soms wordt gevraagd: duidelijke antwoorden. Ervaar je dit als een spanning en hoe ga je daarmee om?
- Ben je wel eens onmatig geweest als politicus, bijvoorbeeld door één perspectief te laten overheersen in een beslissing?

Geloof

Geloof als deugd:

De publieke zaak kan niet zonder geloof, want geloof zet mensen in beweging (..). Als deugd cultiveert geloof openheid voor zaken die het zichtbaar-tastbare overstijgen. Geloof (in het Latijn fides) is een deugd die zowel met kennen als met vertrouwen te maken heeft. Geloof zoekt naar inzicht, zoals kerkvader Anselmus zei. Geloof oefent zich in instemmen met een niet-empirische werkelijkheid. Dat instemmen draait om kennen in vertrouwen. In iemand geloven betekent ook vertrouwen in iemand hebben, 'op iemand aan kunnen' en dat doen we vaak ook vanwege de reputatie die iemand heeft. Vergelijk de uitspraak dat iemand bona fide is, te goeder trouw handelt en dus te vertrouwen is.

Geloof vormt zo een sterk contrast met beheersing en controle. De katholieke theoloog Erik Borgman typeert de publieke betekenis van geloven treffend als leren 'leven van wat komt'. Dat betekent oefenen in ontvankelijkheid, in openheid naar de toekomst om je daardoor te laten verrassen, inspireren en vernieuwen. Leven van wat komt drukt uit, dat het goede van de andere kant tegemoetkomt en niet een kwestie is van rationele organisatie van systemen. Geloof vraagt ruimte voor het onverwachte en de bereidheid om vol vertrouwen mee te werken aan wat zich daarin aandient. (Tien deugden voor politiek en overheid, p. 62-63).

Bijbelgedeelten:

Genesis 12: 1-4a

¹ De HEER zei tegen Abram: 'Trek weg uit je land, verlaat je familie, verlaat ook je naaste verwanten, en ga naar het land dat Ik je zal wijzen. ² Ik zal je tot een groot volk maken, Ik zal je zegenen, je naam veel aanzien geven, een bron van zegen zul je zijn. ³ Ik zal zegenen wie jou zegenen, wie jou vervloekt, zal Ik vervloeken. In jou zullen alle volken op aarde gezegend worden.' ^{4a} Abram trok weg uit Charan, zoals de HEER hem had opgedragen.

Genesis 15: 1-6 en 12-15

¹ Niet lang daarna richtte de HEER zich tot Abram in een visioen: 'Wees niet bang, Abram: Ikzelf zal een schild voor je zijn. Je loon zal vorstelijk zijn.' ² 'HEER, mijn God,' antwoordde Abram, 'wat voor zin heeft het mij te belonen? Ik zal kinderloos sterven, en alles wat ik bezit zal het eigendom worden van Eliëzer uit Damascus. ³ U hebt mij immers geen nakomelingen gegeven; daarom zal een van mijn dienaren mijn erfgenaam worden.' ⁴ Maar de HEER sprak opnieuw tot hem: 'Nee, niet je dienaar zal jouw bezittingen erven, maar een kind dat jijzelf zult verwekken.' ⁵ Daarop leidde Hij Abram naar buiten. 'Kijk eens naar de hemel,' zei Hij, 'en tel de sterren, als je dat kunt.' En Hij verzekerde hem: 'Zo zal het ook zijn met jouw nakomelingen.' ⁶ Abram vertrouwde op de HEER en deze rekende hem dit toe als rechtvaardigheid.

¹² Toen de zon bijna onderging, zonk Abram weg in een diepe slaap. Opeens werd hij overweldigd door angst en diepe duisternis. ¹³ Toen zei de HEER: 'Besef goed dat je nakomelingen als vreemdeling zullen wonen in een land dat niet van hen is, en dat ze daar slaaf zullen zijn en onderdrukt zullen worden, vierhonderd jaar lang. ¹⁴ Maar Ik zal het volk dat hen als slaaf laat werken ter verantwoording roepen, en dan zullen ze wegtrekken, met grote rijkdommen. ¹⁵ Wat jou betreft: jij zult in vrede met je voorouders worden verenigd en in gezegende ouderdom begraven worden.

Kern:

Geloven is nauw verbonden met de notie van vertrouwen en het verhaal van Abram is illustratief voor dat vertrouwen. Abram wordt geroepen door God – krijgt een belofte en gaat op weg. Als Abram geen mogelijkheden meer ziet doet God opnieuw een belofte. Abrams vertrouwen op God opent zo nieuwe wegen voor Abram zelf en markeert ook iets nieuws wat God in de wereld gaat doen. Abrams vertrouwen op Gods belofte zet hem in beweging en opent een toekomst vol nieuwe dingen maar óók vol onzekerheid en angst. Zegen en onderdrukking zijn beide aanwezig in het geloof – het vertrouwen op God. Helder is dus dat het geloof iets anders is dan beheersing. De basis van het geloof is niet zichtbaar of meetbaar maar het draait om persoonlijk vertrouwen. Zo biedt het geloof – ondanks onzekerheid en angst – wél handelingsperspectief. Geloof maakt het mogelijk om te blijven bewegen ondanks onzekerheid of bedreiging.

Vragen:

- Abram gaat op weg met alleen een belofte op zak. Hij moet vertrouwen op God. Hoe speelt vertrouwen een rol in ons eigen politieke handelen? Wat zijn de (on)zekerheden van de politiek en kan geloven in God daarbij helpen?
- Abrams leven draait om een houding van vertrouwen. Is zo'n houding van vertrouwen – richting burgers en medepolitici bijvoorbeeld – vol te houden in de politiek? Wat kan het opleveren om méér te vertrouwen?
- Herken je de toegenomen vraag naar vastlegging, beheersing en sturing op risico's in de politieke praktijk? Hoe kun je het onderliggende verlangen tegemoet komen vanuit de deugd van geloof/vertrouwen?

Hoop

Hoop als deugd:

Hoopvol leven en handelen kennen een aantal dimensies.

Hopen betekent allereerst openstaan voor het onverwachte, voor datgene wat zich in de toekomst aandient. Dat vraagt om oefening in vertrouwen (zie de deugd van geloof). Hoopvol handelen vraagt vervolgens ook om verbeelding, om het vermogen een voorstelling te maken van nieuwe handelingsperspectieven als situaties veranderen. Hoopvol handelen vereist ten slotte ook om volharding en geduld (zie de deugd van moed). Resultaten zijn niet onmiddellijk zichtbaar, tegenslagen kunnen zich voordoen en de praktijk kan weerbarstig zijn. (Tien deugden voor politiek en overheid p.73).

Hoopvolle mensen lijken soms optimisten, maar bij nader inzien zijn het twee wezenlijk verschillende houdingen. Rabbijn Jonathan Sacks heeft daar wijze dingen over geschreven. 'Optimisme is het geloof dat de dingen beter zullen worden. Hoop is het vertrouwen dat wij samen de dingen beter kunnen maken. Optimisme is een passieve deugd, hoop een actieve. Er is geen moed voor nodig om een optimist te zijn, maar er is heel wat moed voor nodig om hoop te hebben.' Optimisme is abstract en naïef, optimisme kent geen ruimte voor kwaad en strijd. (Tien deugden voor politiek en overheid p.74).

Bijbelgedeelte:

Romeinen 8: 18-28

¹⁸ Ik ben ervan overtuigd dat het lijden van deze tijd in geen verhouding staat tot de luister die ons in de toekomst zal worden geopenbaard. ¹⁹ De schepping ziet er reikhalzend naar uit dat de luister van Gods kinderen openbaar wordt. ²⁰ Want de schepping is ten prooi aan zinloosheid, niet uit eigen wil, maar door Hem die haar daaraan heeft onderworpen. Maar er is hoop, ²¹ omdat ook de schepping zelf zal worden bevrijd uit de slavernij van de vergankelijkheid en zal delen in de vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken wordt. ²² Wij weten dat de hele schepping nog altijd als in barensweeën zucht en lijdt. ²³ En zij niet alleen, ook wijzelf, die als voorschot de Geest hebben ontvangen, ook wij zuchten in onszelf in afwachting van de openbaring dat we kinderen van God zijn: de verlossing van ons sterfelijk bestaan. ²⁴ In deze hoop zijn we gered. Als we echter nu al zouden zien waarop we hopen, zou het geen hoop meer zijn. Wie hoopt er nog op wat hij al kan zien? ²⁵ Maar als wij hopen op wat we nog niet zien, blijven we in afwachting daarvan volharden. ²⁶ En bovendien komt de Geest onze zwakheid te hulp; wij weten immers niet wat we in ons gebed tegen God moeten zeggen, maar de Geest zelf pleit voor ons met woordloze zuchten. ²⁷ God, die ons hart doorgrondt, weet wat de Geest wil zeggen, want de Geest pleit voor de heiligen overeenkomstig Gods wil. ²⁸ En wij weten dat voor wie God liefhebben, voor wie volgens zijn voornemen geroepen zijn, alles bijdraagt aan het goede.

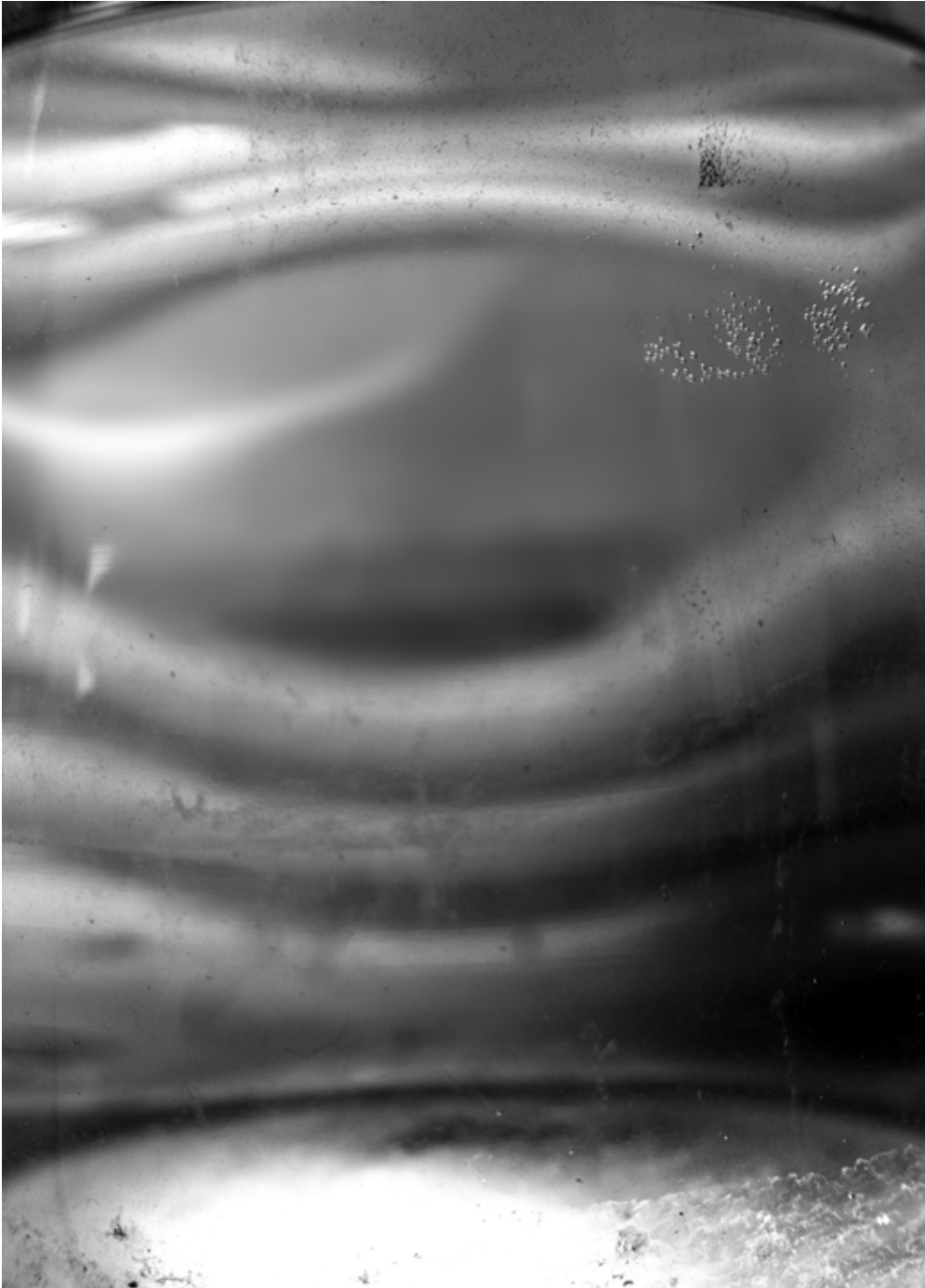

Kern:

Hoop verenigt verlangen en realisme. Paulus schrijft over de 'barensweeën' van de schepping maar ook over het openbaren van 'de luister' van God. Hoop schildert de wereld niet mooier af dan ze is, er zijn veel problemen en er is veel leed. Tegelijkertijd houdt de hoop oog op Gods toekomst. Vanuit die verwachting mogen we actief handelen in de wereld en tegelijkertijd weten dat we van Gods werk afhankelijk zijn.

Vragen:

- Hoop wordt ook wel gedefinieerd als 'met verwachting handelen'. Met welke verwachting doe je het (politieke) werk? Waar hoop jij op?
- 'Hoopvol handelen vraagt om verbeelding.' Verbeelding kan helpen om abstracte idealen concreet te maken. Hoe kun je verbeeldingskracht voeden? Als het gaat over hoop voor de gemeente, provincie of andere context waarvoor je werkt. Welke beelden heb je daarbij?
- Hoop heeft enerzijds te maken met het verwachten van God en is anderzijds ook een actieve deugd. Is dit een tegenstelling? Op welke manier hangt het actieve handelen samen met het verwachten?

Liefde

Liefde als deugd:

Liefde draait in deze visie om actieve inzet voor elkaar op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid, om besef van wederzijdse afhankelijkheid en het opbouwen van iets moois, om commitment in tijden van moeite, denkend vanuit overvloed en niet vanuit schaarste (een punt dat bij de deugd van gelatenheid nog een keer terugkomt). Dankbaarheid over wat jezelf als mens gegeven is, vormt daarvan de innerlijke grondtoon.

De praktische vraag die zich natuurlijk vroeg of laat aandient, is: wie moet je dan concreet liefhebben? Wie 'de mensheid' liefheeft, richt zich op een abstractie en loopt het gevaar om zich om geen enkel mens in het bijzonder te bekommeren. Maar wie zich inzet voor een concreet persoon, gaat aan veel andere mensen voorbij die misschien zelfs meer hulp nodig hebben. De kerkvaders worstelden hier al mee en gaven het advies om dicht bij huis te beginnen: je eigen familie, je directe sociale omgeving en wie daarin op je pad komt. Naar gelang je vermogen wordt de kring groter en kan je solidariteit zelfs mondiale omvang aannemen. Augustinus sprak in dit verband over *ordo amoris*, 'een orde van liefde'. Er zijn praktische begrenzingen, maar principieel is de reikwijdte van *caritas* universeel: zelfs je vijanden moet je liefhebben.

Paus Franciscus heeft in zijn encycliciek *Laudato Si* betoogd dat deze liefde zich niet beperkt tot de mensheid, maar geldt voor de hele schepping. Hij spreekt van een 'beschaving van liefde' die zich richt op het behoud van de bedreigde wereld. De liefde moet ons aansporen tot 'grote strategieën die doeltreffend het verval van het milieu stoppen'. We moeten werken aan een 'cultuur van zorg' in het gemeenschappelijk huis dat God ons heeft toevertrouwd, aldus Franciscus. (Tien deugden voor politiek en overheid, p. 82-83).

Bijbelgedeelten:

Mattheüs 5: 43-48

⁴³ Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: “Je moet je naaste liefhebben en je vijand haten.”

⁴⁴ Dit zeg Ik daarover: heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen. ⁴⁵ alleen dan zijn jullie werkelijk kinderen van je Vader in de hemel. Hij laat zijn zoon immers opgaan over goede en slechte mensen en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. ⁴⁶ Is het een verdienste als je liefhebt wie jou liefheeft? Doen de tollenaars niet net zo? ⁴⁷ En als jullie alleen je broeders en zusters vriendelijk bejegenen, wat voor uitzonderlijks doe je dan? Doen de heidenen niet net zo? ⁴⁸ Wees dus volmaakt, zoals jullie hemelse Vader volmaakt is.

Handelingen 2: 43-47

⁴³ De vele tekenen en wonderen die de apostelen verrichtten, vervulden iedereen met ontzag.

⁴⁴ Allen die tot geloof gekomen waren, bleven bijeen en hadden alles gemeenschappelijk. ⁴⁵ Ze verkochten hun eigendommen en bezittingen en verdeelden de opbrengst onder degenen die iets nodig hadden. ⁴⁶ Elke dag kwamen ze trouw en eensgezind samen in de tempel, braken het brood bij elkaar thuis en gebruikten hun maaltijden in een geest van eenvoud en vol vreugde.

⁴⁷ Ze loofden God en stonden in de gunst bij het hele volk. De Heer breidde hun aantal dagelijks uit; steeds meer mensen werden gered.

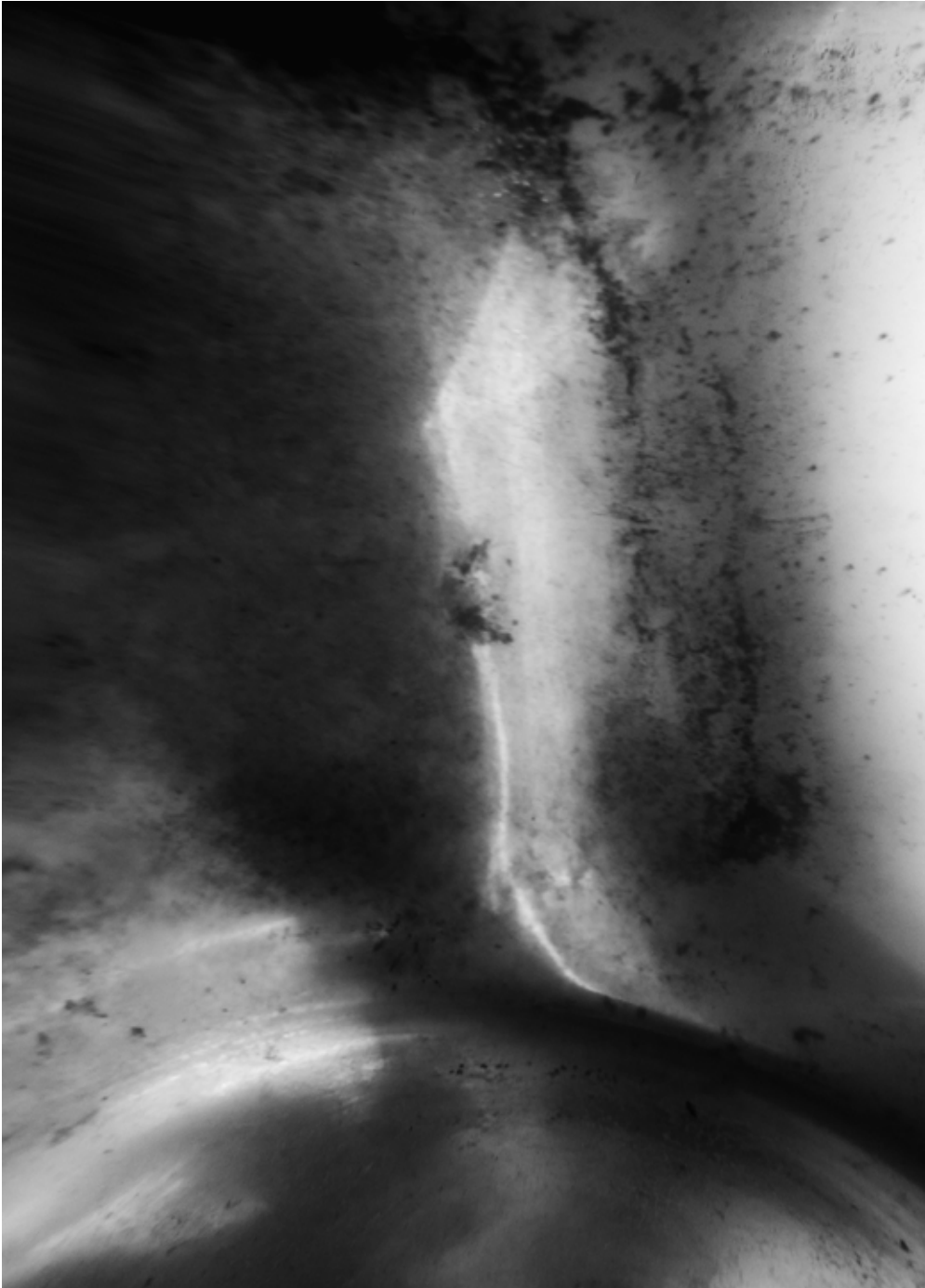

Kern:

Liefde is een gerichtheid op de bloei van de ander en de gemeenschap. Er is meer in de wereld dan ons ego. Juist wanneer we als mensen ons inzetten voor dingen die ons eigenbelang overstijgen, dan komt daarin ook iets van genegenheid mee die we voor de wereld hebben. De publieke zaak wordt door die ‘liefde voor de wereld’ gedragen. In de context van het liefhebben van de ander noemt Jezus ook het bidden. Bidden kan een spirituele oefening zijn om de ander – ook de vijand – lief te hebben. Dat liefde een gemeenschap kan laten bloeien, zien we in Handelingen bij de eerste gemeenten. Onderlinge liefde uit zich in zorg voor elkaar en ook voor buitenstaanders is dat zichtbaar.

Vragen:

- Heb je liefde voor ‘de publieke zaak’? Waar komt deze liefde vandaan en hoe wordt deze aangewakkerd?
- Hoort een notie als ‘liefde’ thuis in de politiek? Op welke manier wel en op welke manier niet? Zo niet: welke woorden zou je dan gebruiken om je verhouding tot de politiek te beschrijven?
- Waar zie jij de gemeenschap (lokaal, provinciaal, nationaal) bloeien? Hoe kan je die bloei stimuleren?

Nederigheid

Nederigheid als deugd:

Nederigheid gaat gepaard met compassie, de wil tot vergeving en het intomen van arrogantie. Bij nederige mensen gaat besef van eigen beperkingen niet gepaard met cynisme, maar met waardering voor en generositeit richting de inbreng van anderen. Nederigheid bevordert dus mildheid en openheid voor alternatieve gezichtspunten. Democratische nederigheid waardeert dus meerstemmigheid en onvolmaaktheid in de politiek. Het is 'een heilzame deugd voor vloeibare en snel veranderende laatmoderne samenlevingen, doordat het democratische burgers en hun leiders bevrijdt van gevaarlijke dromen van volledigheid'. Democratische nederigheid daagt daarom uit om andersdenkenden niet te snel uit te sluiten van het publieke en politieke debat. De zoektocht naar consensus in de politiek gaat logischerwijs vaak gepaard met taal en argumentatie die verschillen overstijgt, maar de keerzijde daarvan is dat voortijdig belangrijke inzichten en tegenstemmen uit het debat geweerd worden. Luisteren naar fundamenteel andere stemmen helpt oefenen in morele groei en biedt kansen tot wederzijds leren. (Tien deugden voor politiek en overheid, p. 90-91).

Bijbelgedeelte:

Exodus 18: 13-27

¹³ De volgende dag sprak Mozes recht over het volk. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat stonden de mensen om hem heen. ¹⁴ Toen zijn schoonvader zag wat Mozes allemaal voor het volk moest doen, vroeg hij: 'Waarom doe je dit zo? Waarom houd jij als enige zitting, terwijl de mensen zich van 's ochtends tot 's avonds om je verdringen?' ¹⁵ Mozes antwoordde zijn schoonvader: 'Omdat het volk bij mij komt om God te raadplegen.' ¹⁶ Als ze een geschil hebben, wordt dat aan mij voorgelegd, en dan beslis ik wie er in zijn recht staat en vertel ik hun hoe Gods wetten en voorschriften luiden.' ¹⁷ 'Het is niet verstandig wat je doet,' zei zijn schoonvader, ¹⁸ 'je zult er nog onder bezwijken, en de mensen die bij je komen ook. Dit is een veel te zware taak voor je, je kunt die niet alleen aan.' ¹⁹ Luister, ik zal je een goede raad geven, en moge God je dan terzijde staan. Jij moet het volk bij God vertegenwoordigen en hun geschillen aan Hem voorleggen. ²⁰ Prent hun zijn wetten en voorschriften in en leer hun welke weg ze moeten bewandelen en welke plichten ze moeten vervullen. ²¹ Maar zoek daarnaast onder het volk een aantal doortastende, vrome mannen, die betrouwbaar zijn en zich niet laten omkopen, en geef hun de leiding over groepen van duizend, van honderd, van vijftig en van tien. ²² Zij kunnen te allen tijde over het volk rechtspreken. Belangrijke geschillen leggen ze aan jou voor, in minder belangrijke geschillen doen ze zelf uitspraak. Zij zullen je last verlichten door die samen met jou te dragen. ²³ Als je het op deze manier aanpakt, en als God het wil, kun je het volhouden en kunnen al die mensen tevreden naar hun tenten gaan.' ²⁴ Mozes luisterde naar zijn schoonvader en deed wat deze hem had aangeraden. ²⁵ Hij koos uit heel Israël doortastende mannen en stelde hen over het volk aan: hij gaf hun de leiding over groepen van duizend, van honderd, van vijftig en van tien. ²⁶ Zij stonden altijd klaar om over het volk recht te spreken. Moeilijke zaken legden ze aan Mozes voor, in eenvoudiger zaken deden ze zelf uitspraak. ²⁷ Daarna deed Mozes zijn schoonvader uitgeleide, en deze keerde naar zijn land terug.

Kern:

In het verhaal van Mozes en Jethro komt de deugd nederigheid op een dubbele manier terug. Allereerst gaat het advies van Jethro over het delen van taken, het uitbesteden van taken aan de ander, en daarmee ook het vertrouwen van de ander. Het gaat hier immers over rechtspraak en niet over een klusje. Daarnaast is er Mozes die het advies van zijn schoonvader aanneemt. Mozes als leider van het volk valt niet voor de verleiding alles zelf te willen bedenken en te doen. Hij luistert naar de raad en besteedt taken uit. Mozes' nederige houding maakt hem zo uiteindelijk een betere leider.

Vragen:

- Hoe verhoudt jouw handelen als bestuurder zich tot nederigheid. Hoe ga je om met adviezen, en durf je advies te vragen? Heb je mechanismen die feedback en vragen stimuleren?
- Zijn jullie als fractie/afdeling/groep het regelmatig met elkaar oneens? Hoe zorg je dat daar ruimte voor is/blijft? En: lukt het om inhoudelijk op de verschillen in te gaan?
- Kun je nederig zijn als bestuurder? Hoe ga je om met mensen die niet nederig zijn?
- Denk je na over termijnen van terugtrekking, opvolging en training van opvolgers? Wat zijn taken die je al eerder aan anderen kunt delegeren om hen stapsgewijs meer verantwoordelijkheid te leren dragen?

Dienstbaarheid

Dienstbaarheid als deugd:

Regelmatig klinkt de vraag 'is de politiek er nog wel voor ons?' Na decennia van bezuinigingen, privatisering en meer complexe procedures is het begrijpelijk dat deze vraag wordt gesteld. Het beeld van de 'BV Nederland' is zelfs door de VVD en onze liberale minister-president verworpen. In plaats daarvan is in het publiek debat het beeld van Nederland als 'thuis' of een 'gemeenschappelijk huis' populair geworden. In die laatste term klinkt de katholieke notie door van het bonum commune. Daarop moet de inzet van politici en het werk van ambtenaren gericht zijn. Tegen deze achtergrond is de deugd van dienstbaarheid relevant. (Tien deugden voor politiek en overheid p. 98, bewerkt).

Politiek en bestuur geven richting, dat is een onmiskenbaar aspect van leiderschap. Toch begint richting geven bij 'gehoor geven aan'. Dan gaat het om het opmerken van een appel dat mensen op je doen. Een politicus, ambtenaar of bestuurder die gehoor geeft kan ook responsief zijn, door te antwoorden met richtinggevend beleid. Zonder gehoorzaamheid als deugd is het gevaar groot dat de overheid allerhande diensten gaat aanbieden die slechts vervreemding oproepen bij burgers. Daarom is het belangrijk dat politici en beleidsmakers aandacht en luistervermogen cultiveren. Ook hier kan de benedictijnse spiritualiteit weer inspireren. Benedictijnse stuurmanskunst, zo schrijft Wil Derkse, vereist 'gespitste en alerte oplettendheid, luisteren met het oor van het hart'. (Tien deugden voor politiek en overheid p. 100).

Bijbelgedeelte

Lucas 1: 26-38

²⁶ In de zesde maand zond God de engel Gabriël naar de stad Nazaret in Galilea, ²⁷ naar een meisje dat was uitgehuwelijkt aan een man die Jozef heette, een afstammeling van David. Ze heette Maria en ze was nog maagd. ²⁸ Gabriël ging haar huis binnen en zei: 'Gegroet Maria, je bent begenadigd, de Heer is met je.' ²⁹ Ze schrok hevig bij het horen van zijn woorden en vroeg zich af wat die begroeting te betekenen had. ³⁰ Maar de engel zei tegen haar: 'Wees niet bang, Maria, God heeft je zijn gunst geschonken. ³¹ Luister, je zult zwanger worden en een zoon baren, en je moet Hem Jezus noemen. ³² Hij zal een groot man worden en Zoon van de Allerhoogste worden genoemd, en God, de Heer, zal Hem de troon van zijn vader David geven. ³³ Tot in eeuwigheid zal Hij koning zijn over het volk van Jakob, en aan zijn koningschap zal geen einde komen.' ³⁴ Maria vroeg aan de engel: 'Hoe zal dat gebeuren? Ik heb immers nog geen gemeenschap met een man.' ³⁵ De engel antwoordde: 'De heilige Geest zal over je komen en de kracht van de Allerhoogste zal je als een schaduw overdekken. Daarom zal het kind dat geboren wordt, heilig worden genoemd en Zoon van God. ³⁶ Luister, ook je familielid Elisabet is zwanger van een zoon, ondanks haar hoge leeftijd. Ze is nu, ook al hield men haar voor onvruchtbaar, in de zesde maand van haar zwangerschap, ³⁷ want voor God is niets onmogelijk.' ³⁸ Maria zei: 'De Heer wil ik dienen: laat er met mij gebeuren wat u hebt gezegd.' Daarna liet de engel haar weer alleen.

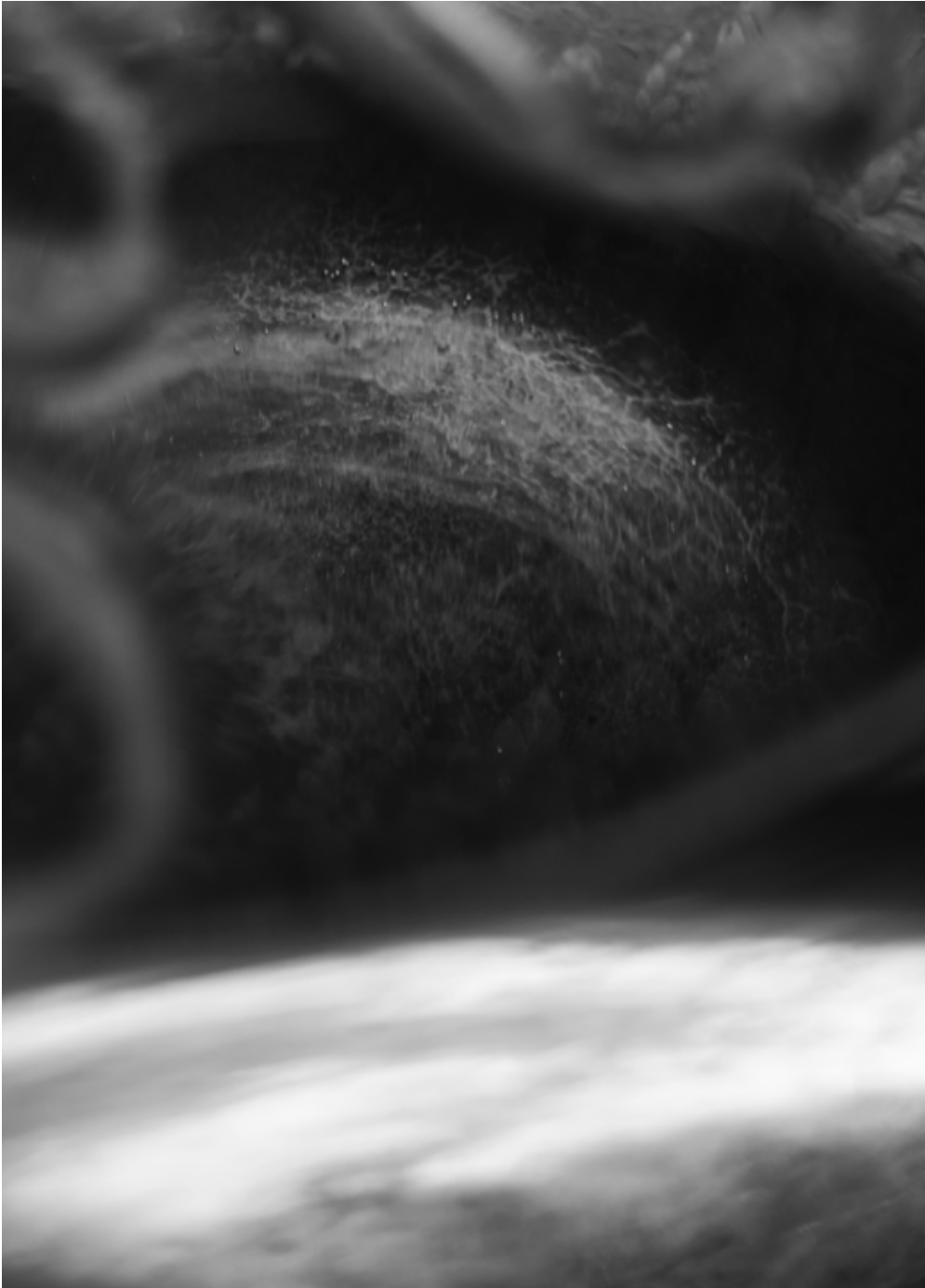

Kern:

'Dienstbaar zijn betekent beschikbaar zijn' zo lezen we in Tien deugden voor politiek en overheid.. Dienstbaarheid gaat er juist over dat een situatie of een vraag van een ander iets met je doet, dat je reageert en verantwoordelijk wordt. Maria is bij uitstek iemand die beschikbaar is Maria krijgt bezoek van de engel en schrikt eerst. Een roeping uit onverwachte hoek. Maar even later kan ze zeggen: 'de Heer wil ik dienen'. Dienstbaarheid wordt hier zichtbaar in een luisterende houding, maar ook in de moed om een moeilijke opdracht te aanvaarden. Daarin gaat het niet om 'roem voor jezelf' maar om iets te doen ten behoeve van de ander.

Vragen:

- Dienstbaarheid gaat onder andere over de intentie waarmee je dingen doet. Met welke intentie zit je in de politiek of het bestuur? Speelt 'roem voor jezelf' daarin een rol en hoe ga je daarmee om?
- Maria is open voor Gods opdracht en neemt haar verantwoordelijkheid. Die beschikbaarheid brengt ook een onvoorspelbaarheid met zich mee. Herken je dat het volgen van roeping ook controleverlies kan betekenen? Hoe bewaak je daarin je grenzen?
- Wat zijn momenten in het politieke of bestuurlijke leven waar je zelf dienstbaar was aan de ander? (Bijvoorbeeld ten opzichte van burgers, politici, ambtenaren.) Wat neem je mee uit die momenten voor je politieke werk?
- Door welke mensen of situaties laat jij je raken, naar wiens stemmen luister je en hoe dien je hen in je politieke werk?

Gelatenheid

Gelatenheid als deugd:

De term 'gelatenheid' is afkomstig van de geleerde mysticus Meister Eckhart en dateert uit de dertiende eeuw. Eckhart muntte de term *gelâzenheit*, waarmee hij doelde op een morele en spirituele houding die geen negatieve maar juist een vreugdevolle klank had. Het is bij Eckhart bovendien een woord met een actieve betekenis: 'kunnen laten gebeuren'.

Voor Eckhart had gelatenheid (primair in de verhouding tussen mens en God) te maken met 'leeg worden' van alle onrust, van alles wat je bezet en opjaagt. Gelatenheid betekent dan allereerst het vermogen tot loslaten. Dit is de uiterlijke kant van gelatenheid. Vervolgens is gelatenheid ook een innerlijk vermogen van 'laten zijn'. Dat heeft met ontvankelijkheid te maken voor dimensies van het leven die niet beheersbaar zijn, of die alleen tevoorschijn komen bij het loslaten van de logica van maakbaarheid. Zo is gelatenheid wezenlijk voor het ervaren van vrijheid; 'laten zijn' betekent ook vrij-zijn.

Gelatenheid is in onze tijd een houding die haaks staat op en tegenwicht wil bieden aan de teneur van maakbaarheid, aan de drift om alles onmiddellijk ter beschikking te willen hebben. Gelatenheid bevecht zo een politieke, sociale en existentiële ruimte voorbij de druk tot prestaties en succes, waarin je altijd beschikbaar moet zijn. (Tien deugden voor politiek en overheid p. 106-107).

Bijbelgedeelten:

Genesis 1:31-2:3

³¹ God zag alles wat Hij had gemaakt: het was zeer goed. Het werd avond en het werd morgen. De zesde dag. ¹ Zo werden de hemel en de aarde in al hun rijkdom voltooid. ² Op de zevende dag had God zijn werk voltooid. Op de zevende dag rustte Hij van het werk dat Hij gedaan had. ³ God zegende de zevende dag en heiligde die, want op die dag rustte Hij van heel zijn scheppingswerk.

Hebreeën 4:4-11

⁴ Over de zevende dag heeft Hij immers ergens gezegd: 'En op de zevende dag rustte God van al zijn werk,' ⁵ hier echter: 'Nooit zullen ze mijn rust binnengaan.' ⁶ Het staat dus vast dat mensen er kunnen binnengaan, maar degenen aan wie vroeger het goede nieuws verkondigd is, zijn er vanwege hun ongehoorzaamheid niet binnengegaan. ⁷ Daarom legt God opnieuw een dag vast, een 'vandaag', waarover Hij, zoals eerder is opgemerkt, lange tijd later David heeft laten zeggen: 'Horen jullie vandaag zijn stem, wees dan niet halsstarrig.' ⁸ Was de rust hun al door Jozua gegeven, dan zou God daarna niet meer over een andere dag hebben gesproken. ⁹ Er wacht het volk van God dus nog steeds een sabbatsrust. ¹⁰ Want wie Gods rust is binnengegaan, vindt rust na zijn werk zoals God na het zijne. ¹¹ Laten we dus alles op alles zetten om die rust binnen te gaan, opdat niemand dit voorbeeld van ongehoorzaamheid volgt en te gronde gaat.

Kern:

Gelatenheid biedt tegenwicht aan een teveel aan daadkracht en verwachtingen. Door bewust stil te staan en tot rust te komen word je ontvankelijk, kun je zien wat er al goed is en ervaar je dat de wereld ook draait zonder jou. Gelatenheid helpt ons om te zien dat er dingen goed zijn, ook als we er niet direct bij betrokken zijn. Ook een politicus of bestuurder kan af en toe gewoon ontvangen. Dat houdt de ontspanning erin en zo houden we het langer vol en blijft het leuk.

Rust, een tijd voor niet-werken, heeft een belangrijke plek in de Bijbel. God zelf ziet dat zijn scheppingswerk goed is en rust op de zevende dag. De eerste volle dag van de mens is daarmee de Sabbat: vanuit de rust mag de mens aan het werk gaan.

Tegelijk is er een diepere vorm van rust, waar de schrijver van de brief aan de Hebreeën op wijst. Dat is de rust die samengaat met het vertrouwen in de bevrijding door God. In deze brief staat deze rust tegenover een soort wantrouwen in deze bevrijding, dat zich uitte in de ongehoorzaamheid van de Israëlieten tijdens de tocht in de woestijn: zij konden deze bevrijding niet 'laten gebeuren' en wilden grip terugkrijgen door een afgodsbeeld te maken.

Gelatenheid helpt je dus om soms dingen te laten, overbodige interventies die de inbreng of het initiatief van de ander misschien wel de kop indrukken. Daar zit ook een realistische stem achter: wat wij mensen doen en proberen is niet per definitie goed. Het is daarom heilzaam om soms af te remmen en stil te staan.

Vragen:

- Gelatenheid is misschien niet iets waar we automatisch sterk bij stilstaan. Wat roept de term op? Zouden wij wat gelatenheid kunnen gebruiken in de politiek?
- In welk politiek deelgebied of dossier komt volgens jou het hedendaagse maakbaarheidsdenken het meest prominent naar voren? Kan 'gelatenheid' hier een tegengif zijn? Of is er iets anders nodig?
- Van Putten stelt dat we 'ontspannenheid nodig hebben in de publieke zaak'. Dat is ook een kwestie van structuur maar ook van cultuur. Hoe kun je ontspannenheid – qua structuur en qua cultuur - een plek geven in je eigen publieke omgeving?
- Wat vind jij niet maakbaar? Hoe ga je er mee om als iets niet in je controle ligt?

Colofon:

De handreiking 'Tien deugden in de praktijk' is het product van een stageopdracht uitgevoerd door Reinier van Baaren.

In de totstandkoming hiervan zijn verder betrokken geweest: Pieter Dirk Dekker, Eric Holterhues, Robert van Putten en Suzan Sierksma.

Dit is een uitgave van het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie.

Vormgeving en fotografie: Folkert Rinkema | Frivista.com

